

COI Focus

VENEZUELA

Houding van de autoriteiten ten aanzien van migratie

23 november 2021

Cedoca

Oorspronkelijke taal: Nederlands

DISCLAIMER:

Dit COI-product is geschreven door de documentatie- en researchdienst Cedoca van het CGVS en geeft informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het document bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en oordeelt niet over de waarde van het verzoek om internationale bescherming. Het volgt de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en is opgesteld conform de van kracht zijnde wettelijke bepalingen. De auteur heeft de tekst gebaseerd op een zo ruim mogelijk aanbod aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie en heeft de bronnen aan elkaar getoetst. Het document probeert alle relevante aspecten van het onderwerp te behandelen, maar is niet noodzakelijk exhaustief. Als bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vernoemd worden, betekent dit niet dat ze niet bestaan hebben.

Alle gebruikte bronnen staan kort vermeld in een voetnoot en uitgebreid beschreven in een bibliografie achteraan het document. Bronnen die geconsulteerd maar niet gebruikt werden, staan in een lijst van geraadpleegde bronnen. In uitzonderlijke gevallen worden bronnen niet bij naam genoemd. Wie specifieke informatie uit dit document gebruikt, moet de bronverwijzing uit de bibliografie vermelden.

Publicatie of verspreiding van dit document is alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

This COI-product has been written by Cedoca, the Documentation and Research Department of the CGRS, and it provides information for the processing of individual applications for international protection. The document does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of the application for international protection. It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and is written in accordance with the statutory legal provisions.

The author has based the text on a wide range of public information selected with care and with a permanent concern for crosschecking sources. Even though the document tries to cover all the relevant aspects of the subject, the text is not necessarily exhaustive. If certain events, people or organisations are not mentioned, this does not mean that they did not exist.

All the sources used are briefly mentioned in a footnote and described in detail in a bibliography at the end of the document. Sources which have been consulted but which were not used are listed as consulted sources. In exceptional cases, sources are not mentioned by name. When specific information from this document is used, the user is asked to quote the source mentioned in the bibliography.

This document can only be published or distributed with the written consent of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons.

Inhoudstafel

Lijst van afkortingen	3
Inleiding.....	4
1. Migratiecontext	5
1.1. Algemeen	5
1.2. Houding van de autoriteiten ten aanzien van migratie	6
1.3. Monitoring	8
1.3.1. Monitoring in de regio	8
1.3.2. Monitoring in Europa	9
2. Migratiewetgeving.....	11
2.1. Wetgeving	11
2.2. Documenten	11
2.3. Het Vuelta a la Patria-plan	13
3. Terugkeer.....	14
3.1. Procedures bij aankomst.....	14
3.2. Terugkeer: cijfers en regionale verschillen	15
3.2.1. Terugkeer uit de regio.....	15
3.2.2. Terugkeer uit de Verenigde Staten.....	16
3.2.3. Terugkeer uit Europa	17
4. Mogelijke problemen na terugkeer	18
Samenvatting	22
Bibliografie.....	24

Lijst van afkortingen

AI	Amnesty International
CDH UCAB	Human Rights Center van de Andrés Bello Catholic University
CICPC	Corps of Scientific, Criminal and Criminal Investigations
DGCIM	General Directorate of Military Counterintelligence
DVZ	Dienst Vreemdelingen Zaken
EASO	European Asylum Support Office
FAES	Fuerzas de Acciones Especiales
GNB	Guardia Nacional Bolivariana
ETPV	Estatuto Temporal de Protección para Migrantes
HRC	Human Rights Center (Andres bello Catholic University)
HRW	Human Rights Watch
ICG	International Crisis Group
IOM	International Organization for Migration
IRB	Immigration and Refugee Board of Canada
OAS	Organization of American States
OHCHR	Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
OVM	Observatorio Venezolano de Migración
PASI	Puntos de Asistencia Social Integral
PNB	Policía Nacional Bolivariana
PPT	Permiso por Protección Temporal
PROVEA	Programa Venezolano de Educación-Acción en Derechos Humanos
SAIME	Servicio Administrativo de Identificación, Migración y Extranjería
SEBIN	Servicio Bolivariano de Inteligencia Nacional
TPS	Temporary Protection Status
USCIS	U.S. Citizenship and Immigration Services
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
USDOS	United States Department of State
R4V	Response for Venezuelans
VS	Verenigde Staten
WOLA	Washington Office on Latin America

Inleiding

Dit rapport beschrijft de houding van de Venezolaanse autoriteiten ten opzichte van migratie. De informatie geeft weer hoe de autoriteiten kijken naar de vele vluchtelingen en migranten die Venezuela verlaten hebben en hoe ze reageren op de terugkeer van hun onderdanen na een verblijf in het buitenland.

Dit onderzoek bestaat uit vier hoofdstukken en omvat de periode van begin 2020 tot oktober 2021. Het onderzoek werd afgesloten op 20 oktober 2021.

Het eerste hoofdstuk geeft een beschrijving van de huidige migratiecontext met recente cijfers van de actuele Venezolaanse diaspora. Nadien gaat dit onderzoek na hoe de Venezolaanse autoriteiten kijken naar de vele Venezolanen die vandaag hun land verlaten en of er al dan niet sprake is van monitoring van de activiteiten van hun onderdanen in het buitenland.

Een tweede hoofdstuk behandelt vervolgens de wetgeving die op dit gebied van toepassing is. Ook het door de autoriteiten gelanceerde programma *Plan Vuelta a la Patria* dat de terugkeer van Venezolanen moet bewerkstelligen komt hier aan bod. Het derde hoofdstuk bekijkt de actuele terugkeercijfers van Venezolanen vanuit de regio, de Verenigde Staten alsook Europa naar hun land. Ook de aankomstprocedures worden hier kort toegelicht.

Het vierde hoofdstuk behandelt tot slot de mogelijke problemen waarmee terugkeerders te maken kunnen krijgen na terugkeer naar hun land.

Voor het schrijven van dit rapport raadpleegde Cedoca publicaties van analysecentra en gespecialiseerde mensenrechten- en onderzoeksorganisaties zoals onder meer Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos (PROVEA), Observatorio Venezolano de Migración (OVM) International Crisis Group (ICG) en het Washington Office on Latin America (WOLA). Internationale organisaties zoals Human Rights Watch (HRW), de Organization of American States (OAS) en Amnesty International (AI) werden eveneens geconsulteerd. Verder raadpleegde Cedoca eveneens de COI-rapporten van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken en het COI-rapport over Venezuela van het European Asylum Support Office (EASO). Aanvullende opzoeken deed Cedoca op het internet via de zoekmotor Google, in de databanken van Refworld, ecoi.net en Factiva, en op de websites van lokale en internationale mediakanalen zoals de oppositiekrant TalCual, El Pitazo, El Nacional en Infobae.

1. Migratiecontext

1.1. Algemeen

Volgens cijfers van 5 september 2021, gepubliceerd door het Coordination Platform for Refugees and Migrants from Venezuela, Response for Venezuelans (R4V)¹, hebben begin september 2021, 5.667.921 Venezolanen het land verlaten.² Dit komt neer op bijna een op vijf Venezolanen.³ Dit betekent dat globaal gezien enkel Syrië meer vluchtelingen kent, namelijk 6,7 miljoen.⁴ De Organization of American States (OAS) gaat ervan uit dat tegen eind 2021/begin 2022 zo'n zeven miljoen Venezolanen hun land zullen hebben verlaten, waardoor het de Syrische vluchtelingencrisis kan overtreffen.⁵ Het grootste deel van de Venezolaanse migranten en vluchtelingen, namelijk 4.621.648 in september 2021, verblijven in de regio, waarbij Colombia met 1,7 miljoen Venezolanen de meeste migranten en vluchtelingen opvangt. Colombia wordt gevolgd door Peru, waar begin september 2021 een miljoen Venezolanen verblijven. De meest recente cijfers waarover R4V beschikt voor de Verenigde Staten (VS) dateren van 2019 en vermelden een aanwezigheid van 465.200 Venezolanen (dit cijfer omvat zowel migranten, asielzoekers als erkende vluchtelingen). Binnen Europa kent Spanje het grootste aantal Venezolanen (namelijk 415.000), gevolgd door Italië waar volgens cijfers van juli 2020, 59.000 Venezolanen verblijven.⁶

Volgens cijfers van OAS verlieten gemiddeld 5.000 Venezolanen per dag hun land totdat de coronacrisis toesloeg en de grenzen in maart 2020 dichtgingen. Na het sluiten van de grenzen vertrokken nog steeds naar schatting 500 à 700 Venezolanen per dag, maar dan via de illegale grensovergangen (*trochas*) of via bootjes langs illegale zeeroutes. In december 2020 stierven zo minstens 21 Venezolanen door verdrinking tijdens de oversteek in gammele bootjes.⁷

Doorheen 2020 keerden eveneens zo'n 140.000 Venezolanen uit de regio terug naar hun land, dit vooral omdat de levensomstandigheden in hun gastland omwille van de coronabeperkingen te moeilijk werden.⁸

Doorheen 2021 trekken opnieuw migrantenkaravanen uit Centraal-Amerika doorheen Mexico op weg naar de VS. In tegenstelling tot in 2018 bevinden zich ditmaal ook veel Venezolanen onder de migranten. Volgens de US Customs and Border Protection werden doorheen 2020, 4.520 Venezolanen aan de grenzen met de VS aangetroffen. Voor 2021 werden tot september 2021 reeds 39.555 Venezolanen onderschept aan de Amerikaanse grenzen.⁹ Ook Mexico ervaart een duidelijke toename van het aantal asielaanvragen van Venezolanen. Tussen januari en oktober 2021 vroegen er in totaal 4.670 Venezolanen asiel aan.¹⁰

De vluchtelingencrisis in Venezuela trekt lang nog niet de helft aan van de fondsen die naar een traditionele vluchtelingencrisis gaat, veroorzaakt door conventionele oorlog of conflict.¹¹ Het Brookings Instituut kaart eind 2019 aan dat ondanks de enorme omvang van ontheemding en humanitaire nood

¹ The Regional Inter-Agency Coordination Platform was established pursuant to the request by the UN Secretary-General to UNHCR and IOM on 12 April 2018, to lead and coordinate the response to refugees and migrants from Venezuela

² Regional Inter-Agency Coordination Platform, 05/09/2021, [url](#)

³ CaracasChronicles, 10/09/2021, [url](#)

⁴ OAS, 06/2021, [url](#)

⁵ TalCual, 29/07/2021, [url](#)

⁶ Regional Inter-Agency Coordination Platform, 05/09/2021, [url](#)

⁷ OHCHR, 15/12/2020, [url](#)

⁸ OAS, 12/2020, [url](#)

⁹ TalCual, 20/09/2021, [url](#)

¹⁰ Andrés Ramírez (@AndresRSilva_), 01/10/2021, [url](#)

¹¹ Brookings (Bahar D & Dooley M.), 09/12/2019, [url](#)

de gastlanden – waaronder de drie grootste Colombia, Ecuador en Peru - zeer weinig steun ontvangen van de internationale gemeenschap in vergelijking met andere historische vluchtelingencrisissen. Volgens het Brookings instituut is de Venezolaanse vluchtelingencrisis de grootste ondergefinancierde vluchtelingencrisis uit de recente geschiedenis.¹² In februari 2021 herhaalt het Brookings Instituut haar stelling en publiceert het instituut een nieuw rapport dat de onderfinanciering hiervan aanklaagt, waarbij het de vergelijking maakt met Syrië dat tot nu toe 20,8 biljoen dollar aan internationale fondsen kreeg tegenover de 1,4 biljoen fondsen voor Venezuela.¹³

1.2. Houding van de autoriteiten ten aanzien van migratie

De houding van de Venezolaanse autoriteiten ten aanzien van migratie is ambigu, zoals blijkt uit de geraadpleegde bronnen. Langs de ene kant noemen ze de hoge aantallen Venezolanen die het land verlaten leugens en verzinsels. Zo noemt president Maduro in december 2019 de migratiecijfers absurd en ridicuul. De Colombiaanse autoriteiten zouden dergelijke cijfers verzinnen om internationale fondsen aan te vragen, aldus Maduro.¹⁴ Volgens de Venezolaanse president waren er begin 2021, 600.000 Venezolaanse migranten, wat neerkomt op 11 % van het migratiecijfer dat de VN aangeeft.¹⁵ Het steeds blijven ontkennen van de ware proporties van de Venezolaanse migratie is volgens onderzoeker Pablo Caraballo¹⁶ te wijten aan het feit dat het regime de structurele oorzaken van deze migratie eveneens wil verbergen.¹⁷

De Venezolaanse autoriteiten gaan ook verder dan het louter ontkennen van de Venezolaanse migratie. Zo criminaliseren ze deze personen soms in hun discours of bestempelen ze hen als landverraders. Aangezien het regime van Maduro het volgens de autoriteiten bij het rechte eind heeft moet degene die dit regime de rug toekeert wel een verrader zijn, aldus professor Caraballo.¹⁸ Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken wijst er in haar ambtsbericht Venezuela van juni 2020 op dat de Venezolaanse autoriteiten zich de afgelopen jaren meermaals kritisch hebben uitgelaten over de vele Venezolanen die naar het buitenland waren getrokken. Maduro bekritiseerde eind december 2019 de Venezolanen die het land hadden verlaten en volgens hem slecht over het land spraken. Hij zei: "Venezuela is veel mooier, dan waar u nu wc-potten aan het schoonmaken bent". In april 2018 zei Maduro iets soortgelijks toen hij opmerkte dat volgens hem veel Venezolanen het land hadden verlaten vanwege de propaganda tegen Venezuela en nu spijt hadden omdat ze wc's in Miami aan het schoonmaken waren.¹⁹

Een internationale organisatie gecontacteerd in het kader van het EASO-rapport over Venezuela van augustus 2020 verklaart dat het bestempelen van terugkeerders als vluchtelingen sowieso een heel gevoelige zaak is in Venezuela aangezien er voor het regime geen Venezolaanse vluchtelingen bestaan, enkel migranten.²⁰

Tijdens de coronacrisis is deze negatieve retoriek van de autoriteiten toegenomen en worden terugkerende migranten eveneens als een bron van besmetting gezien.²¹ Nicolas Maduro heeft volgens een rapport van OAS op verschillende momenten uitlatingen gedaan over de terugkeerders om hen te

¹² Brookings (Bahar D & Dooley M.), 09/12/2019, [url](#)

¹³ Brookings (Bahar D & Dooley M.), 26/02/2021, [url](#)

¹⁴ Libertad digital, 11/12/2019, [url](#)

¹⁵ France24, 21/01/2021, [url](#)

¹⁶ Pablo Caraballo, socioloog, onderzoeker en professor aan de Benemérita Universidad Autónoma de Puebla (BUAP), Mexico

¹⁷ Observatorio Venezolano de Migración (OVM) (Caraballo P.), 09/08/2021, [url](#)

¹⁸ Observatorio Venezolano de Migración (OVM) (Caraballo P.), 09/08/2021, [url](#)

¹⁹ Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p. 111, [url](#)

²⁰ EASO, 20/08/2020, p. 119, [url](#)

²¹ Observatorio Venezolano de Migración (OVM) (Caraballo P.), 09/08/2021, [url](#)

stigmatiseren, discrimineren en criminaliseren.²² Zo noemde de president zij die via de *trochas* terugkeerden bioterroristen, een term die nadien ook door het leger werd overgenomen, en wees hij op het feit dat de terugkeerders besmet konden zijn met COVID-19.²³ Het leger drong er via haar officiële Twitter-account op 12 juli 2020 bij de bevolking op aan om degenen die waren teruggekeerd via de *trochas* te melden en noemden hen opnieuw bioterroristen. Ook een gezagsdrager van de staat Zulia, Lisandro Cabello, riep op dat de terugkeerders hun quarantaine moesten doorbrengen in gevangenisellen en hen dezelfde behandeling als gedetineerden diende te worden opgelegd.²⁴ Freddy Bernal, politiek leider in de staat Táchira, stelde voor dat de huizen van de terugkeerders gemarkeerd zouden worden zodat de autoriteiten hier verscherpte controles voor corona zouden kunnen uitvoeren. OAS wees de Venezolaanse autoriteiten op het feit dat het gebruik van dergelijke taal de kwetsbaarheid van de terugkeerders gevoelig verhoogde.²⁵

In oktober 2020 brengt ook Human Rights Watch (HRW) een rapport uit over de behandeling van de terugkeerders in Venezuela tijdens de coronacrisis. De organisatie wijst op de gebrekkige sanitaire situatie in de terugkeercentra en het feit dat mensen aangeven dat er frequent voedsel- en watertekorten zijn. Verschillende geïnterviewden in het rapport wezen er ook op dat ze langer dan de voorziene veertien dagen moesten blijven en dat ze het gevoel hadden gestraft te worden omdat ze hun land hadden verlaten. Ze maken melding van veiligheidstroepen en *colectivos*²⁶ die hen lastigvielen of bedreigden in de centra.²⁷

Volgens onderzoeker en professor Caraballo heeft de pandemie de vreemdelingenhaat verergerd, waarbij de migrant gezien wordt als een potentiële besmettingsbron. Een reactie die, in het geval van de Venezolaanse migratie, zowel in gast- (en transit-) landen als binnen Venezuela is waargenomen. Deze houding reflecteert zich volgens de onderzoeker in een toegenomen stigmatiserende en criminaliserende discours van de Venezolaanse autoriteiten ten aanzien van de terugkeerders. De onderzoeker verwijst hier onder meer naar de uitspraken van de procureur-generaal van Venezuela, Tarek William Saab, die op zijn sociale netwerken de terugkeer van de Venezolanen een soort van karma noemde nadat ze de de natie publiekelijk de rug hadden toegekeerd. De minister van Gevangeniszaken verwees dan weer naar de terugkeerders als een terugkeer van gecamoufleerde fascist en coupplagers. Ook Caraballo wijst op het feit dat verschillende gezagsdragers de terugkerende migranten bestempelden als bioterroristen en wijst erop dat dit geen geïsoleerde incidenten zijn. Volgens hem wijzen dergelijke uitlatingen op een verschuiving in het discours, waarbij de bestempeling van politici en leden van de oppositie in ballingschap als verraders werd uitgebreid naar de figuur van migrant in het algemeen.²⁸

Langs de andere kant erkent president Maduro in juni 2021 dat er inderdaad veel Venezolanen zijn vertrokken, volgens hem enkel omwille van economische redenen:

“Natuurlijk is er een belangrijke migratie, veroorzaakt door de sancties en de criminele economische oorlog, natuurlijk is er om economische redenen een belangrijk deel van de

²² OAS, 09/2020, [url](#)

²³ Vanguardia, 14/07/2020, [url](#)

²⁴ RCNRadio, 23/05/2021, [url](#)

²⁵ OAS, 09/2020, [url](#)

²⁶ Colectivos zijn irreguliere gewapende groeperingen die bestaan uit regeringsgezinde personen en onder andere de autoriteiten meehelpen met het onderdrukken van demonstraties

²⁷ HRW, 13/10/2021, [url](#)

²⁸ Observatorio Venezolano de Migración (OVM) (Caraballo P.), 09/08/2021, [url](#)

Venezolanen vertrokken. Maar een groot percentage van degenen die vertrokken zijn keren nu terug” [vertaling²⁹]³⁰

Een ander deel van het discours van de Venezolaanse autoriteiten ten aanzien van migranten gaat over het feit dat veel Venezolanen willen terugkeren naar hun land. Steeds wordt er door de autoriteiten op gewezen dat Venezolanen in het buitenland het slachtoffer zijn van xenofobie en daarom willen terugkeren.³¹ Vele migranten zijn volgens de Venezolaanse autoriteiten onder valse beloften of voorwendsels naar het buitenland gelokt om er te moeten vaststellen dat ze enkel WC’s mogen schoonmaken en worden uitgebuit, en zijn het voorwerp van talloze vernederingen, aldus de president.³² Volgens hem zouden zich in juni 2021 200.000 Venezolanen hebben aangemeld om terug te keren uit de naburige landen. Dit zou, eveneens volgens de president, snel kunnen indien het land fondsen zou krijgen van het United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Omdat dit niet het geval is, gebeurt dit alles nu door de autoriteiten zelf, via het *Vuelta a la Patria*-plan (zie infra), aldus de president.³³ In de communicatie rond het *Vuelta a la Patria*-plan doen de autoriteiten zich steeds voor als de redders van de misleide migranten die nu willen terugkeren uit het buitenland.³⁴ Bij een recente terugkeervlucht onder het programma vanuit Ecuador verklaarde de Venezolaanse diplomaat dat er nergens een soortgelijk programma bestaat als dit van Venezuela en dat geen enkel land dat deze dingen doet voor zijn onderdanen.³⁵

1.3. Monitoring

Het Nederlandse ambtsbericht vermeldt dat de militaire inlichtingendienst Dirección General De Contrainteligencia (DGCIM) naar verluidt een speciale opleiding heeft voor inlichtingenofficieren die in het buitenland op Venezolaanse ambassades geplaatst worden. De officieren worden, volgens een vertrouwelijke bron³⁶, zagezegd als diplomaat in *países de special interés* (landen van speciale interesse) geplaatst. Deze personen hebben volgens de bron ook de taak Venezolanen in het buitenland te monitoren. Een bron die in het buitenland de belangen van Venezolanen behartigt, geeft aan in de belangstelling te staan van de Venezolaanse ambassade van zijn verblijfsland. Deze belangstelling wordt volgens de bron niet als bedreigend ervaren, maar met deze belangstelling laat de ambassade wel zien de organisatie van de bron te monitoren.³⁷

1.3.1. Monitoring in de regio

Begin 2020 controleerde de Colombiaanse Migration Operational Articulation Group (GAO) ontvangen klachten over de aanwezigheid van een cel belast met het plannen en uitvoeren van aanvallen op leden van de Venezolaanse oppositie in Colombia. Na drie maanden inlichtingenwerk legden ze een heel spionagenetwerk bloot. De Colombiaanse krant *El Tiempo* meldde destijds dat de spionnen in Colombia onder meer toezicht hielden in winkelcentra en openbare plaatsen. Volgens de Colombiaanse president hebben de Venezolaanse autoriteiten de afgelopen jaren tientallen Venezolaanse spionnen

²⁹ “Claro que hay una migración importante, producto de las sanciones y la guerra criminal económica, claro que por razones económicas se fue una parte importante de venezolanos. Un buen porcentaje de los que se fueron han regresado, están regresando”,

³⁰ *El Comercio*, 24/06/2021, [url](#)

³¹ *Libertad digital*, 11/12/2019, [url](#)

³² *BBC*, 29/08/2018, [url](#)

³³ *El Comercio*, 24/06/2021, [url](#)

³⁴ *Embajada de Venezuela en Perú, s.d.*, [url](#)

³⁵ *Gobierno Bolivariana de Venezuela, s.d.*, [url](#)

³⁶ Noot ambtsbericht; Het merendeel van de gebruikte vertrouwelijke informatie werd ingewonnen tijdens een *fact-finding-mission* naar Venezuela van 17/02/2020 tot 29/02/2020. Het gaat om interviews met relevante en deskundige bronnen ter plaatse.

³⁷ *Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland*, 06/2020, p. 111, [url](#)

naar Colombia gestuurd om te infiltreren bij de Colombiaanse inlichtingendiensten en om het doen en laten van Venezolaanse oppositiepolitici te controleren. Een van hen was de 35-jarige Alejandro Olivares die half september 2021 werd doodgeschoten in Venezuela tijdens een confrontatie met agenten van de onderzoekspolitie CICPC (Cuerpo de Investigaciones Científicas, Penales y Criminalísticas). Het motief van deze gewapende confrontatie is niet bekend. Olivares was in maart 2020, samen met twee anderen, gedeporteerd uit Colombia op beschuldiging van het leiden van een netwerk van Venezolaanse spionnen in Colombia. De Colombiaanse autoriteiten hadden bewijs dat de Venezolanen behoren tot de Special Actions Forces (Fuerzas de Acciones Especiales, FAES).³⁸

Op 9 september 2021 verklaart mensenrechtenverdediger en directeur van het Casla Instituut (een mensenrechtenorganisatie die zich toelegt op Latijns-Amerika en gebaseerd is in Tsjechië), Tamara Suju, dat 200 leden van het Venezolaanse regime zich op Colombiaans grondgebied bevinden en zich bezighouden met spionage, inlichtingenwerk, sabotagedaden tegen de regering van Duque en het saboteren van Venezolaanse militairen en operationele ambtenaren die zijn overgelopen. Suju baseert zich op informatie verkregen via hacking en verklaart eveneens dat de spionnen hulp zouden krijgen van het ELN. De Colombiaanse president Duque reageert op de onthulling met een verklaring dat de aanwezigheid van Venezolaanse spionnen gekend is en dat ze, wanneer ontmaskerd, steeds worden gedeporteerd.³⁹

Marit Mageli, landenanalist bij het Noorse LandInfo, schrijft in haar e-mail van 4 oktober 2019 dat zij bij haar bezoek aan Caracas in mei 2019 van de ngo PROVEA vernomen heeft dat een persoon waarvan publiek geweten is dat hij of zij in het buitenland verbleven heeft en daar een asielaanvraag heeft ingediend ook bekend zal zijn bij de regering. PROVEA voegde toe dat de Venezolaanse veiligheidsdiensten spionnen hebben in buurland Colombia, maar de organisatie heeft geen weet van spionnen in andere landen.⁴⁰

1.3.2. Monitoring in Europa

In een artikel van juni 2020 over het gebruik door de Venezolaanse regering van militairen als spionnen in Colombia en andere landen, meldt het Argentijnse mediakanaal Infobae het volgende over het gebruik van deze praktijk in Spanje:

“Begin 2016 hebben verschillende Venezolanen de Spaanse regering gevraagd onderzoek te doen naar de spionageactiviteiten van de toenmalige luitenant-kolonel José Rafael Vásquez Mora, die ambtenaar was bij de Venezolaanse ambassade in Madrid en had geïnfiltreerd in oppositiegroepen tegen de regering van Nicolás Maduro, in het bijzonder de Vereniging van Venezolaanse Studenten in Spanje, het Democratisch Platform van Venezolanen in Madrid en de Burgerlijke Vereniging van Venezolanen. Spanje klaagde dit aan en uiteindelijk moesten zestien militairen die als diplomatiek personeel van Venezuela in Spanje waren geaccrediteerd, Spanje verlaten, waaronder Vásquez Mora. Een gepensioneerd luitenant, Edmelcar Delgado, was de sleutel tot het ontmaskeren van Vásquez Mora, en onthulde ook dat in Spanje, de Verenigde Staten, Panama en Colombia het werk van de militaire attachés in de ambassades eruit bestaat om mensen die bekend staan als opposanten op te volgen”. [vertaling]⁴¹

³⁸ Noticias Financieras, 20/09/2021, via Factiva, [url](#)

³⁹ Today in 24, 16/09/2021, [url](#)

⁴⁰ Mageli M., Country Analyst bij het Noorse LandInfo, 04/10/2019, e-mail

⁴¹ A principios del año 2016 varios venezolanos le pidieron al Gobierno español que se investigara la actividad de espionaje del entonces teniente coronel José Rafael Vásquez Mora, quien era funcionario en la embajada de Venezuela en Madrid y se había infiltrado en grupos opositores que realizaban actividades, contra el gobierno de Nicolás Maduro, especialmente la Asociación de Estudiantes Venezolanos en España, la Plataforma Democrática de Venezolanos en Madrid y la Asociación Civil de Venezolanos.

Het artikel vermeldt niets over eventuele spionagepraktijken in België en ook Cedoca kon hier binnen het tijdsbestek van deze COI Focus in de geraadpleegde bronnen geen informatie over terugvinden.⁴²

Gevraagd, in oktober 2021, naar het gekend zijn van incidenten met betrekking tot monitoring of intimidatie van opposanten en activisten in België, antwoordt een vertegenwoordiger van de ngo PROVEA in Europa dat hier bij de organisatie geen incidenten over bekend zijn. De contactpersoon wijst er evenwel op dat hij geen overzicht heeft van de hele Venezolaanse diaspora in België.⁴³

Gevraagd of de Venezolaanse autoriteiten in staat zijn hun onderdanen te monitoren in het buitenland, in bijvoorbeeld Europa en België, antwoordt een mensenrechtenactivist werkzaam in het Human Rights Center van de Andrés Bello Catholic University (CDH UCAB) in de stad Caracas, in haar e-mail van 16 oktober 2019 het volgende:

"Monitoring does not depend on the place but on the profile of the person and purpose of the trip. A high profile opponent will surely be monitored. People with a lower profile, but who go to activities considered "hostile" (for example, meetings of the United Nations or the OAS) can be monitored."⁴⁴

Ze voegt in dezelfde e-mail toe:

"I am not sure that the government has the ability to monitor and record the activities of all Venezuelans who participate in a demonstration or other public activity, unless they are people previously identified by their profile as dissidents / opponents."⁴⁵

Gevraagd naar een update van deze informatie in oktober 2021, antwoordt dezelfde mensenrechtenactivist, in haar e-mail van 15 oktober 2021 opnieuw dat de mogelijkheid om te worden gemonitord niet zozeer afhangt van de plaats, meer van het profiel van de persoon.⁴⁶ Gevraagd of er concrete gevallen van monitoring gekend zijn de afgelopen jaren, antwoordt de mensenrechtenactiviste het volgende:

"There have been allegations of the deployment of undercover agents of the Maduro government in Colombia, where a third of the Venezuelans who have fled the country are found, but I do not have reliable information in this regard."⁴⁷

Gevraagd of er een risico op problemen bestaat bij terugkeer naar Venezuela voor personen die de politieke en mensenrechtensituatie in Venezuela of de Venezolaanse autoriteiten in de Belgische publieke sfeer of in Europa bekritiseerd hebben, schrijft de vertegenwoordiger van de ngo PROVEA in Europa in zijn e-mail van 17 oktober 2019:

"Wat betreft de kritiek op de Venezolaanse autoriteiten in België en Europa: er is een geschiedenis van intimidatie van oppositiepersonen of mensenrechtenactivisten. Deze intimidaties gebeuren in het bijzonder via aanwijzingen/opmerkingen in een tv-programma van Diosdado Cabello. Het

España se quejó y finalmente debieron salir de España 16 militares acreditados como personal diplomático de Venezuela en ese país, entre ellos Vásquez Mora, quien cumplía funciones como oficial adjunto a la Agregaduría de Defensa, pero se hacía pasar como estudiante opositor, usando nombres falsos, tales como Sebastián Urdaneta. Un teniente retirado que responde al nombre de Edmelcar Delgado fue clave para desenmascarar a Vásquez Mora, además de revelar que, en España, Estados Unidos, Panamá y Colombia, la labor de los agregados militares en las embajadas es la del seguimiento de personas opositoras al régimen venezolano., in Infobae (Barráez S.), 13/10/2021, [url](#)

⁴² Zoekopdrachten in het Spaans in september-oktober 2021, via zoekmotor Google, via de zoekmotor in Factiva, via de zoekmotor in de kranten, El Nacional, TalCual, Noticias24, Runrun.es, Efecto Cocuyo, Infobae; El Pitazo, La Patilla...

⁴³ Vertegenwoordiger van PROVEA in Europa, e-mail, 13/10/2021

⁴⁴ Mensenrechtenactiviste in het CDH UCAB, e-mail, 16/10/2019

⁴⁵ Mensenrechtenactiviste in het CDH UCAB, e-mail, 16/10/2019

⁴⁶ Mensenrechtenactiviste in het CDH UCAB, e-mail, 15/10/2021

⁴⁷ Mensenrechtenactiviste in het CDH UCAB, e-mail, 15/10/2021

programma wordt con el mazo dando⁴⁸ genoemd. Mensenrechtenactivisten en politieke tegenstanders worden uitgekozen omdat ze (volgens de programmamakers) slecht praten over de revolutie. De informatie van Cabello geeft aan dat mensen in de gaten worden gehouden, omdat hij verwijst naar de bezochte steden, vergaderingen en vliegroutes.⁴⁹ [vertaling]

Uit de informatie die contactpersonen verschaffen, komt naar voren dat het niet zozeer de locatie is waar Venezolaanse migranten en asielzoekers zich bevinden die bepalend is voor surveillance door de Venezolaanse autoriteiten, maar eerder het profiel van de persoon in kwestie. Een gepensioneerd professor aan de Universidad Católica Andrés Bello in Caracas stelt in dit verband op 8 oktober 2019 per e-mail:

"My knowldge [sic] is that the Venezuelan Government [sic] is concerned with persons that represent a political threat, not just common people that flee, I may be wrong."⁵⁰

2. Migratiewetgeving

2.1. Wetgeving

Venezuela ratificeerde op 10 mei 1978 het Internationaal Pact voor Politieke en Burgerrechten waarin artikel 12 stelt dat elke burger vrij is het land te verlaten en terug te keren.⁵¹ Dit recht werd eveneens verankerd in artikel 50 van de Venezolaanse grondwet:

"Everyone shall freely transit by any means throughout the national territory, to change his or her domicile and residence, to leave and return to the Republic, to move his or her goods or belongings within the country and to bring his or her goods into or remove them from the country, subject only to such limitations as may be prescribed by law. In cases involving the granting of a concession, the law shall provide for the circumstances in which an alternate route must be provided. Venezuelans shall enter the country without need for authorization of any kind. No act of the Public Power may establish against Venezuelans the penalty of banishment from the national territory".⁵²

2.2. Documenten

Het mensenrechtenrapport van het United States Department of State (USDOS) over Venezuela in 2020 geeft aan dat het verkrijgen van een paspoort in de loop van 2020 steeds moeilijker werd. Potentiële aanvragers wachtten 's nachts in de rij en ontvingen vaak geen paspoorten na jaren van vertraging. Verschillende aanvragers betaalden naar verluidt enkele duizenden Amerikaanse dollars

⁴⁸ "Con el mazo dando" is een televisieprogramma gepresenteerd door Diosdado Cabello en uitgezonden op de Venezolaanse staatstelevisie. Cabello wordt beschuldigd van het aanzetten tot haat tegen politieke tegenstanders van het regime van Maduro via het programma. Hij zou Venezolaanse oppositie-activisten en burgers, evenals internationale persoonlijkheden, beschuldigen van terroristische plannen of plannen om een staatsgreep te plegen tegen de regering van Nicolás Maduro, in El Nacional, 01/03/2018, [url](#)

⁴⁹ "En cuanto a las críticas a las autoridades Venezolanas en Bélgica y Europa, sí ha habido antecedentes de hostigamientos a figuras públicas de la oposición o a defensores de derechos humanos. Estos hostigamientos se dan especialmente con señalamientos desde un programa de televisión a cargo de Diosdado Cabello. El programa se llama "con el mazo dando". Desde allí se ha señalado a defensores de derechos humanos y a opositores políticos por estar "hablando mal de la revolución". La información dada por el Sr. Cabello indica que las personas son vigiladas, pues se refieren a ciudades visitadas, reuniones e itinerarios de vuelos", een vertegenwoordiger van PROVEA in Europa, 17/10/2019, e-mail

⁵⁰ Gepensioneerd professor Universidad Católica Andrés Bello in Caracas, 8/10/2019, e-mail

⁵¹ UN, 16/12/1966, [url](#)

⁵² Constitute Project, 26/08/2021, [url](#)

om een paspoort te verkrijgen. De autoriteiten namen herhaaldelijk paspoorten in beslag van journalisten, leden van de oppositie en afgevaardigden van het parlement wanneer ze probeerden het land te verlaten.⁵³

Een onderzoeksrapport van het CDH UCAB van eind maart 2021 wijst eveneens op de moeilijkheden bij het verkrijgen van een paspoort in Venezuela. Deze moeilijkheden komen voort uit gebrek aan materiaal, slecht werkende diensten en een slecht uitgebouwde online dienst, die ook door het trage internet in Venezuela amper werkt. Ook de kost van het paspoort is een serieus obstakel. Volgens het rapport verhoogde SAIME (Servicio Administrativo de Identificación, Migración y Extranjería), eind 2019, de kosten van paspoorten met 3.500 %, waardoor het paspoort het duurste in de regio is. De kosten voor een nieuw paspoort bedragen anno 2021 203 dollar en 101 dollar voor een verlenging. Bedragen die ver buiten het bereik van de meerderheid van de Venezolanen liggen, aldus het rapport. Op 22 maart 2021 werd per decreet beslist dat paspoorten geldig zijn voor tien jaar. Deze bepaling is echter alleen geldig voor nieuwe paspoorten.⁵⁴

Het Venezolaans paspoort kan in Venezuela officieel via de website van het overheidsorgaan SAIME aangevraagd en verlengd worden. De aanvrager dient een account voor de website aan te maken, waarmee een afspraak in het systeem gemaakt kan worden. De aanvrager kan de benodigde documenten in een van de kantoren van SAIME in het land bekomen. Venezolanen die in het buitenland wonen, zijn aangewezen op een Venezolaanse diplomatieke post. Echter, niet alle diplomatieke posten geven paspoorten uit.⁵⁵

De website van het Venezolaanse consulaat in Madrid vermeldt dat verlengingen kunnen worden aangevraagd voor paspoorten uitgevaardigd na 2016. Voor verlengingen die gebeuren na 15 april 2021 geldt een nieuwe geldigheidsduur van vijf jaar. Concreet moeten de inwoners zich aanmelden op de website en de gevraagde gegevens invoeren. Ook dient men 100 dollar te betalen voor de verlenging. Het paspoort moet nog in goede staat zijn en er moeten nog twee lege pagina's zijn.⁵⁶

De website van de Venezolaanse ambassade in België vermeldt echter dat omwille van de quarantainemaatregelen in Venezuela de werking van SAIME verstoord is en dat het momenteel geen nieuwe paspoorten of verlengingen uitvoert.⁵⁷

Het rapport van het CDH UCAB wijst er eveneens op dat de consulaire diensten in de VS en sommige Europese landen ernstig verstoord zijn doordat deze landen het presidentschap van Maduro niet erkennen. Verschillende consulaire diensten werken er niet naar behoren en vele hebben reeds sinds lange tijd geen paspoorten meer uitgevaardigd. In Colombia en de VS is er een volledige stop op consulaire diensten. In deze twee landen mogen Venezolanen wel binnen op basis van een vervallen paspoort. In de meeste Europese landen worden wel nog enige consulaire diensten verleend, inclusief het uitvaardigen van paspoorten maar de werking van de diensten kan verschillen van land tot land.⁵⁸

Venezolanen met een dubbele nationaliteit moeten Venezuela inreizen op basis van hun Venezolaanse reisdocumenten.⁵⁹ Artikel 7 van de wet op nationaliteit en burgerschap van 1 juli 2004, zegt hierover het volgende:

⁵³ USDOS, 03/2021, p. 27, [url](#)

⁵⁴ CDH UCAB, 03/2021, p.4-11, [url](#)

⁵⁵ Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p.25, [url](#)

⁵⁶ Consulate General of the Bolivarian Republic of Venezuela in Madrid, s.d., [url](#)

⁵⁷ Embajada de Venezuela en Bélgica, s.d., [url](#)

⁵⁸ CDH UCAB, 03/2021, p. 11-15 [url](#)

⁵⁹ Consulate General of the Bolivarian Republic of Venezuela in Madrid, s.d., [url](#)

"Venezuelans who possess another nationality must make use of Venezuelan nationality to enter, stay and leave the territory of the Republic, and must identify themselves as such in all civil and political acts."⁶⁰

2.3. Het Vuelta a la Patria-plan

Het *Vuelta a la Patria*-plan (Terugkeer naar het Vaderland-plan) is een programma dat in augustus 2018 door president Maduro is gecreëerd met als doel het bieden van logistieke steun en aanmoediging aan migranten die vrijwillig willen terugkeren naar Venezuela. Het Venezolaanse ministerie van Buitenlandse zaken stelt dat het een antwoord is op de situatie van duizenden Venezolanen die in het land waar ze naartoe zijn gemigreerd helemaal geen kansen krijgen maar wel integendeel aangevallen, uitgebuit en gecriminaliseerd worden. Volgens een vertrouwelijke bron aangehaald in het Nederlandse ambtsbericht is het plan bedoeld als propagandamiddel en probeert Maduro de aandacht van de binnenlandse problematiek af te leiden door te focussen op de problemen van Venezolanen in het buitenland.⁶¹ Ook andere bronnen noemen het programma een propagandastunt.⁶²

Volgens informatie in het Nederlandse ambtsbericht is er geen andere voorwaarde voor deelname aan het programma dan het hebben van de Venezolaanse nationaliteit. Voor Venezolanen zonder documenten biedt het programma de mogelijkheid gegevens over hun identiteit te leveren die in Venezuela geverifieerd kunnen worden. Het ambtsbericht vermeldt eveneens dat er geen berichten bekend zijn over deelnemers aan het programma die na terugkeer zijn gearresteerd of andere problemen hebben ondervonden met de overheid.⁶³

Volgens een artikel van Venezuela Analysis keerden sinds de start van het programma in 2018 tot augustus 2021 25.000 Venezolanen terug. Het gaat hier volgens de website om 6 % van alle terugkeer naar Venezuela doorheen heel 2020.⁶⁴

Volgens de Venezolaanse autoriteiten is de repatriëring gratis en moet men zich enkel registreren. Hierbij moet men de reden van terugkeer aanduiden alsook aangeven dat men niet kan betalen voor een vliegtuigticket. Het is de Venezolaanse vliegtuigmaatschappij Conviasa die de vluchten uitvoert.⁶⁵ Volgens de krant El Pitazo gebeurt de registratie meestal via de consulaten in de buurlanden. Onderzoek van de krant over de laatste vier maanden van 2020 toonde evenwel aan dat niet elke repatriëring kosteloos verliep. Zo werden personen gevonden die tussen de 120 en 1.390 dollar moesten betalen. In dit bedrag zat het ticket, de exit-taks, de PCR-test en het verblijf in een hotel (quarantaine).⁶⁶

Na de terugkeer via dit programma maken de migranten officieel deel uit van een sociaal programma van de overheid dat hun herintegratie moet bevorderen. In de praktijk worden de terugkeerders onthaald met ontelbare persbijeekkomsten waarbij de nadruk ligt op de goedhartigheid van de Venezolaanse autoriteiten, maar is er forse kritiek op het gebrek aan effectieve financiële steunmaatregelen na de terugkeer, aldus een analyse van Venezuela Analysis.⁶⁷

Op 21 september 2021 kondigde de Venezolaanse president aan dat hij een akkoord had gesloten met de Peruaanse president Pedro Castillo waarbij hij 42.000 Venezolanen zou repatriëren via het *Vuelta a la Patria*-plan. Het voorstel genereerde hevige kritiek van de oppositie die de president erop wees

⁶⁰ Consulate General of the Bolivarian Republic of Venezuela in Madrid, s.d., [url](#)

⁶¹ Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p.21, [url](#)

⁶² El Nacional (Díaz L.), 02/08/2021, [url](#)

⁶³ Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p.22, [url](#)

⁶⁴ Venezuela analysis, 03/08/2021, [url](#)

⁶⁵ El Pitazo, 05/03/2021, [url](#)

⁶⁶ El Pitazo, 05/03/2021, [url](#)

⁶⁷ Venezuela Analysis, 03/08/2021, [url](#)

dat Peru 500.000 Venezolanen telt met een tijdelijke verblijfsstatus en nog eens 532.000 Venezolanen die een asielaanvraag hebben ingediend.⁶⁸

3. Terugkeer

3.1. Procedures bij aankomst

Volgens de website van de Amerikaanse ambassade in Caracas moet men, volgens informatie van augustus 2021, bij aankomst in de luchthaven een negatieve PCR-test kunnen voorleggen die niet ouder is dan 48 uur.⁶⁹ Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse zaken geeft aan op haar website dat reizigers die met een commerciële vlucht Venezuela binnenkomen, niet alleen een negatieve test moeten voorleggen maar ook, dadelijk na aankomst op het vliegveld, opnieuw een PCR-test moeten laten afnemen. Daar moet men ook zijn verblijfsadres in Venezuela doorgeven. Bij een positieve uitslag van de test zullen de autoriteiten de persoon overbrengen naar een quarantainefaciliteit van de overheid.⁷⁰

Wie via een andere route dan het vliegveld van Caracas binnenkomt, bijvoorbeeld via humanitaire repatriatievluchten, moet rekening houden met verplichte quarantaine die op kan lopen tot vier weken, in kleine ruimtes, met veel andere personen en nauwelijks sanitaire voorzieningen, aldus het reisadvies van de Nederlandse overheid.⁷¹

Volgens een internationale organisatie aangehaald in het EASO-rapport zijn er strenge controles bij binnenkomst en vertrek vanwege de politieke situatie, en ondergaan alle burgers een rigoureuze controle bij terugkeer. Instanties die aanwezig zijn bij grenscontroles zijn de SAIME, de migratiepolitie, de inlichtingendienst SEBIN (Servicio Bolivariano de Inteligencia Nacional), de nationale politie PNB (Policía Nacional Bolivariana) en de nationale garde GNB (Guardia Nacional Bolivariana). De autoriteiten nemen de foto's en vingerafdrukken van alle passagiers.⁷²

In een telefonisch interview met de onderzoeksdienst van de Immigration and Refugee Board of Canada (IRB), verklaarde de coördinator van het Venezolaanse Diaspora Observatorium (Observatorio de la Diáspora Venezolana) in oktober 2019 dat een Venezolaan een geldig paspoort moet hebben om binnen te komen. Veel mensen keren niet terug naar Venezuela omdat hun paspoort is verlopen en de kosten om het te vervangen of te vernieuwen hen tegenhouden, aldus het Observatorio de la Diáspora Venezolana. Het reisadvies van de Canadese regering voor Venezuela van augustus 2019 geeft aan dat het erg moeilijk is om een nieuw Venezolaans paspoort te krijgen of een verlopen paspoort te verlengen, vanwege het gebrek aan paspoortmateriaal. Als een Venezolaan Venezuela binnenkomt met een verlopen Venezolaans paspoort, mogen de autoriteiten de reisdocumenten bij binnenkomst niet afstempelen. Volgens de coördinator van het Observatorio de la Diáspora Venezolana moeten Venezolanen die Venezuela opnieuw willen binnenkomen met een verlopen paspoort, een noodreisdocument van één pagina aanvragen bij het consulaat.⁷³

⁶⁸ EFE, 23/09/2021, [url](#)

⁶⁹ US Embassy, 23/09/2021, [url](#)

⁷⁰ Nederland Wereldwijd, 17/09/2021, [url](#)

⁷¹ Nederland Wereldwijd, 17/09/2021, [url](#)

⁷² EASO, 20/08/2020, p.117, [url](#)

⁷³ IRB, 23/03/2020, [url](#)

3.2. Terugkeer: cijfers en regionale verschillen

De terugkeercijfers in de periode 2020-2021 worden sterk beïnvloed door de uitbraak van de coronacrisis. Half maart 2020 sluit het land zijn grenzen, waardoor reizen naar Venezuela zowel over land als via luchtverkeer niet mogelijk is. Begin oktober 2021 gaat de grens met Colombia terug open. Maar internationale commerciële vluchten zijn nog steeds verboden. Enkel vluchten van en naar Bolivia, de Dominicaanse Republiek, Mexico, Panama, Rusland en Turkije zijn toegelaten. Ook humanitaire vluchten, cargovluchten en vluchten waarbij Venezolaanse onderdanen worden gerespatriëerd zijn toegelaten.⁷⁴ Omwille van de langdurige sluiting van de grenzen tijdens de referentieperiode voor dit onderzoek, moeten onderstaande bevindingen steeds tegen de achtergrond van de opgelegde coronamaatregelen worden geïnterpreteerd.

3.2.1. Terugkeer uit de regio

Op 16 maart 2020 sluit Colombia zijn grenzen met Venezuela om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Omwille van de opgelegde beperkende maatregelen in Colombia om de verspreiding van het virus tegen te gaan, komen veel Venezolanen in economische moeilijkheden en proberen ze terug te keren naar Venezuela. Colombia laat hen met mondjesmaat over de grens passeren wat vanaf 15 maart 2020 resulteert in kilometers lange wachtrijen.⁷⁵ Journalist Joshua Collins wijst er ook op dat de sluiting van de grens tussen Colombia en Venezuela een louter symbolische daad is, aangezien deze lange grens niet kan worden gecontroleerd. De illegale grensovergangen, de zogenaamde *trochas* zijn immers niet te controleren en blijven open.⁷⁶ Uit cijfers blijkt ook achteraf dat de meeste terugkeerders de illegale grensovergangen hebben gebruikt.⁷⁷ Op 2 december 2020 zijn er volgens officiële data in totaal 143.000 mensen teruggekeerd uit de buurlanden naar Venezuela.⁷⁸

Bij terugkeer in Venezuela worden de Venezolanen twee weken in quarantaine geplaatst in scholen en andere publieke gebouwen. Hier worden ze ook getest op corona.⁷⁹ Deze terugkeercentra worden *Puntos de Asistencia Social Integral* (PASI) genoemd en liggen vooral in Táchira, in de gemeenten Bolívar, Ureña, Junín, Michelena, San Cristóbal en García de Hevia. Er kwam veel kritiek op de inhumane omstandigheden waarin de mensen hier moeten verblijven. Zo is er sprake van een gebrek aan werkend sanitair, voedsel, water en slaapplekken. Ook waren er meldingen van aanvallen van omwonenden op deze PASI's omdat ze vreesden dat de terugkeerders het coronavirus zouden importeren in Venezuela.⁸⁰ Na een verblijf van twee weken kunnen de terugkeerders in principe naar hun oorspronkelijke woonplaats terugkeren waar ze opnieuw twee weken in quarantaine moeten.⁸¹ Maar verschillende media maken melding van inwoners die niet mogen terugkeren naar hun regio van herkomst en van gewapende groepen die hen onder druk zetten om de slechte omstandigheden in de PASI's niet te rapporteren.⁸²

Op 8 februari 2021 kondigen de Colombiaanse autoriteiten een nieuwe verblijfsvergunning voor Venezolanen aan: *Estatuto Temporal de Protección para Migrantes* (ETPV). De ETPV is een maatregel waarmee de Venezolaanse vluchtelingen- en migrantenbevolking hun status in Colombia kunnen regulariseren en toegang krijgen tot essentiële basisdiensten, zoals gezondheid, onderwijs en formeel werk. De Venezolanen worden hierdoor ingeschreven in het gezondheidssysteem en kunnen zo een

⁷⁴ Garda World, 11/10/2021, [url](#)

⁷⁵ Collins J., 16/03/2020, [url](#)

⁷⁶ Collins J., 14/03/2020, [url](#)

⁷⁷ TalCual (Rodríguez V.), 12/05/2020, [url](#)

⁷⁸ UNOCHA, 15/12/2020, [url](#)

⁷⁹ The Economist, 30/04/2020, [url](#)

⁸⁰ TalCual (Rodríguez V.), 12/05/2020, [url](#)

⁸¹ TalCual, 13/05/2020, [url](#)

⁸² USDOS, 03/2021, [url](#)

vaccinatie tegen COVID-19 krijgen. Via de ETPV maakt men een tijdelijk beschermingsstatuut aan, de *Permiso por Protección Temporal* (PPT). De Colombiaanse regering heeft zich tot doel gesteld om 800.000 PPT's uit te reiken tegen december 2021.⁸³ Deze tijdelijke beschermingsstatus geldt voor tien jaar en voor alle Venezolanen die vóór 31 januari 2021, zowel illegaal als legaal, Colombia binnenkwamen. Daarnaast kan deze status ook aangevraagd worden door alle Venezolanen die de komende twee jaar, tot 1 juli 2023, het land nog zullen binnenkomen op legale wijze. Deze laatste maatregel is bedoeld om toekomstige migranten aan te moedigen de officiële grensovergangen te gebruiken in plaats van de onofficiële *trochas* (illegale grensovergangen). Volgens voorspellingen van de Centrale Bank van Colombia zal deze maatregel tot een enorme instroom van Venezolanen leiden, met tegen eind 2022 drie à vijf miljoen Venezolanen in Colombia.⁸⁴ Begin oktober 2021 kondigt de Venezolaanse regering eveneens aan dat de grens met Colombia opnieuw open gaat, na een sluiting van bijna drie jaar omwille van de politieke spanningen tussen beide buurlanden. De grens langs Colombiaanse zijde ging al eerder open, namelijk in juni 2021.⁸⁵

Venezolanen vluchtten de afgelopen jaren ook per boot naar Trinidad en Tobago, hoewel dit land een medestander is van Maduro. Verschillende malen onderschepte Trinidad en Tobago bootjes met Venezolaanse migranten en ontzegde hen hun recht op het aanvragen van internationale bescherming door hen onmiddellijk terug te sturen naar Venezuela. Internationale mensenrechtenorganisaties hebben de staat hier meermaals voor veroordeeld.⁸⁶

In Chili wonen naar schatting meer dan 457.000 Venezolanen. De meeste hebben een wettelijke status. Maar het migratiebeleid van de overheid dat sinds 2019 werd ingevoerd, heeft het voor Venezolanen steeds moeilijker gemaakt om een visum of asiel aan te vragen en te verkrijgen.⁸⁷ Op 6 juni 2021 hebben de Chileense autoriteiten 53 Venezolanen het land uitgezet. Zo'n 19 waren veroordeeld voor een misdrijf, wat in Chili een basis kan zijn voor deportatie als alternatief voor gevangenisstraf. De Chileense minister van Binnenlandse Zaken, Rodrigo Delgado, verklaarde dat deze deportaties werden uitgevoerd in overleg met de Venezolaanse autoriteiten.⁸⁸ Eind september 2021 ontstaan in Chili demonstraties tegen de aanwezigheid van Venezolaanse migranten in het land. De demonstraties vinden plaats in de stad Iquique nadat de politie verschillende Venezolaanse migranten uit hun zelfgemaakte kamp hadden verdreven. De bezittingen van de Venezolanen worden hierbij door de menigte verbrand. Internationale mensenrechtenorganisaties en de Venezolaanse autoriteiten veroordelen de aanval tegen de migranten. De autoriteiten stellen ook hun *Vuelta a la Patria*-plan in werking om de migranten terug te halen. In totaal keren zo begin oktober 2021 200 Venezolanen terug uit Chili. Beelden van hun terugkeer, met de Venezolaanse luchtvaartmaatschappij Conviasa, worden uitvoerig gedeeld in de staatsmedia.⁸⁹

3.2.2. Terugkeer uit de Verenigde Staten

De regering van de VS, onder president Biden, beslist op 9 maart 2021 Venezolanen in de VS een tijdelijke beschermingsstatus (*Temporary Protection Status*, TPS) toe te kennen. De TPS geldt voor Venezolaanse staatsburgers die op 8 maart 2021 fysiek aanwezig waren in de VS.⁹⁰ Reeds in januari 2021 besliste de toenmalige president Trump de deportatieprocedure voor Venezolanen voor achttien maanden op te schorten omwille van een nationale veiligheids crisis in het land. Deze status staat

⁸³ Regional Inter-Agency Coordination Platform, 17/06/2021, [url](#)

⁸⁴ BBC (Buschschlüter V.), 17/05/2021, [url](#)

⁸⁵ Reuters, 05/10/2021, [url](#)

⁸⁶ HRW, 03/02/2021, [url](#)

⁸⁷ HRW, 28/07/2021, [url](#)

⁸⁸ HRW, 28/07/2021, [url](#)

⁸⁹ Venezuela Analysis, 06/10/2021, [url](#)

⁹⁰ HRW, 09/03/2021, [url](#)

bekend onder de *Deferred Enforced Departure* (DED) status.⁹¹ Volgens een nota over de TPS van de U.S. Citizenship and Immigration Services (USCIS) start de registratie voor TPS op 9 maart 2021 en loopt door tot en met 5 september 2021. Het verblijfsstatuut is geldig tot september 2022 en verlenging is mogelijk. Als reden voor de uitreiking van de TPS verwijst het USCIS naar het feit dat Venezuela zowel een humanitaire, economische, gezondheids-, politieke en veiligheids crisis doormaakt.⁹² Volgens een rapport van HRW zouden 323.000 Venezolanen in de VS een TPS verkrijgen.⁹³

Doorheen 2021 vluchten opnieuw duizenden Venezolanen naar de VS maar de toekenning van de TPS geldt niet voor aankomsten na 8 maart 2021. Zij kunnen evenwel nog steeds asiel aanvragen. Volgens bronnen aangehaald in een artikel van de Associated Press worden de asielaanvragen van Venezolanen slechts in 26 % van de gevallen geweigerd, tegenover een weigering in 80 % van de aanvragen uit Centraal-Amerika.⁹⁴

De Venezolanen die noch voor asiel noch voor een TPS in aanmerking komen, kunnen echter niet zomaar worden gedeporteerd naar Venezuela. De VS en Venezuela hebben geen terugname-akkoorden en de administratie onder president Trump verbood in mei 2019 alle commerciële vluchten tussen beide landen.⁹⁵ Uit gelekte documenten, bekomen door enkele senatoren, blijkt evenwel dat de Trump-administratie tussen januari 2020 en maart 2020 toch nog enkele deportaties van Venezolanen heeft uitgevoerd door gebruik te maken van Trinidad en Tobago als tussenstop. Op 6 februari 2020 verklaarde de speciale vertegenwoordiger van de VS voor Venezuela, Elliott Abrams: "Ik zou niet zeggen dat de deportatie van Venezolanen volledig is bevroren, maar het aantal deportaties is extreem laag." Gegevens overgemaakt aan de Amerikaanse Senaat tonen aan dat meer dan 100 Venezolanen zijn gedeporteerd, waaronder 95 zonder strafrechtelijke veroordeling. In augustus 2020 getuigde Abrams publiekelijk dat het niet veilig zou zijn om Venezolanen terug te deporteren naar Venezuela en dat de regering-Trump dit op dat moment niet doet.⁹⁶ Volgens de Wall Street Journal zorgt de toegenomen migratie van Venezolanen naar de VS door Mexico voor logistieke problemen in de Amerikaanse grensdorpen. Mexico neemt immers in principe enkel migranten uit Centraal-Amerika terug en Venezuela aanvaardt geen deportaties uit de VS.⁹⁷

Cedoca bezit geen cijfergegevens over het aantal vrijwillige terugkeerders uit de VS naar Venezuela.

3.2.3. Terugkeer uit Europa

Voor cijfers over de terugkeer uit België naar Venezuela voor de periode 2020-2021 nam Cedoca in september 2021 contact op met de Dienst Vreemdelingen Zaken (DVZ) en de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). Beide diensten konden geen publiek antwoord geven binnen de voorziene termijn.⁹⁸

Volgens de cijfers beschikbaar via Eurostat keerden in 2020 vanuit België 25 Venezolanen vrijwillig terug. Vanuit Zweden keerden 60 personen vrijwillig terug, vanuit Oostenrijk 10 en vanuit Malta 5. Uit de andere Europese landen keerden volgens de cijfergegevens van Eurostat geen Venezolanen terug in 2020. Voor sommige landen ontbraken de cijfergegevens over terugkeer.⁹⁹

⁹¹ AP, 20/01/2021, [url](#)

⁹² USCIS, 03/09/2021, [url](#)

⁹³ HRW, 09/03/2021, [url](#)

⁹⁴ AP, 28/06/2021, in VOA, [url](#)

⁹⁵ El American, 06/05/2021, [url](#)

⁹⁶ United States Senate Committee on Foreign Relations, 16/10/2020, [url](#)

⁹⁷ The Wall Street Journal (Hackman M.), 16/08/2021, [url](#)

⁹⁸ DVZ, e-mail, 08/09/2021 ; IOM, e-mail, 08/09/2021

⁹⁹ Eurostat, 12/07/2021, [url](#)

Wat betreft de verplichte terugkeer stuurde Frankrijk 15 Venezolanen terug naar hun land, en Denemarken en Zweden elk 5. De overige Europese landen stuurden volgens de beschikbare cijfers geen Venezolanen verplicht terug in 2020.¹⁰⁰

Spanje gaf in 2020 aan 44.970 afgewezen Venezolaanse asielzoekers een humanitaire status.¹⁰¹ Volgens vonnissen van de *Audiencia Nacional*¹⁰² in 2018 geeft de socio-politieke en economische crisis in Venezuela afgewezen asielzoekers recht op een verblijfsvergunning omwille van humanitaire redenen.¹⁰³

Gevraagd aan de DVZ welke informatie bij terugkeer wordt meegedeeld aan de Venezolaanse autoriteiten, antwoordt de dienst in oktober 2019 het volgende over de vertrekkers in 2019:

“We melden aan de ambassade enkel de informatie nodig voor de identificatie van de persoon (indien een LP¹⁰⁴ nodig is – wat niet het geval was voor de vertrekkers, gezien ze een paspoort hadden). Gezien ze zonder escorte en met paspoort vertrokken zijn, werd er ook niets van hun vertrek aan de Venezolaanse overheden ter plaatse gemeld.”¹⁰⁵

Ook in een andere communicatie liet de adviseur van DVZ eind 2020 aan Cedoca het volgende weten:

“L’OE ne communique jamais si une personne a demandé la protection internationale en Belgique ou ailleurs aux autorités nationales de cette personne (ni ambassade, ni consulat, ni autorités centrales).”¹⁰⁶

4. Mogelijke problemen na terugkeer

Cedoca nam contact op met de mensenrechtenactivist werkzaam in het CDH UCAB en vroeg haar of haar organisatie bekend was met specifieke problemen van recente terugkeerders (gedeporteerden) uit Chili en Trinidad en Tobago. Hierop antwoordt zij in haar e-mail van 15 oktober 2019 het volgende:

“Regarding the question about the effects of the deportations from Chile and Trinidad & Tobago, it is not easy to obtain information because those who return are afraid of reprisals. In 2019, the CDH UCAB tried to contact Venezuelans deported from Trinidad, but they refused to give information because they still had family members in Trinidad.

The CDH UCAB is aware of a case from Chile that is alarming. A Police patrol that in Caracas was called on April 9, 2021 to dissolve an illegal party. Because the party was organized by the daughter of the president of the Supreme Court of Justice, the policemen were persecuted. One was arrested and is now in prison and awaiting trial. Three others fled Venezuela. Two are in Colombia where they requested refuge (the case is in process) and one arrived in Chile. The one who arrived in Chile was not given the opportunity to request refuge, he was deported and detained upon arrival at the international airport that serves Caracas. The CDH UCAB was able to confirm that he is in

¹⁰⁰ Eurostat, 12/07/2021, [url](#)

¹⁰¹ AIDA, 03/2021, [url](#)

¹⁰² De Audiencia Nacional is een Spaanse rechtbank die zetelt in Madrid en waarvan de jurisdictie het gehele Spaanse grondgebied beslaat. De rechtbank waar men, volgens de Spaanse asielprocedure, in beroep gaat tegen een negatieve beslissing.

¹⁰³ Audiencia Nacional, Vonnissen SAN 2522/2018, 26/06/2018; SAN 4063/2018, 8/10/2018; SAN 4060/2018, 18/10/2018 in: AIDA, 03/2021, [url](#)

¹⁰⁴ laissez-passer

¹⁰⁵ DVZ, e-mail, 07/10/2019

¹⁰⁶ DVZ, e-mail, 08/10/2020

custody and awaiting trial, but we have made unsuccessful attempts to contact his family and his lawyers.”¹⁰⁷

Vertrouwelijke bronnen aangehaald in het Nederlandse ambtsbericht vertellen in februari 2020 dat Venezolanen die waren teruggekeerd, niet altijd met open armen werden ontvangen en te maken kregen met op discriminatie en beschimping van achtergebleven Venezolanen. Vooral Venezolanen uit Caracas en het Venezolaanse binnenland die niet terugkeerden naar hun eigen gebied, maar in de grensstreek met Colombia bleven, omdat ze nog wel af en toe naar Colombia wilden kunnen gaan voor boodschappen of medische hulp, stuitten op discriminatie en misnoegen.¹⁰⁸

Ook een internationale organisatie aangehaald in het EASO-rapport, merkt op dat politieke polarisatie in Venezuela ook een invloed heeft op de behandeling van Venezolanen die terugkeren in die zin dat ze ofwel beschouwd worden als regeringsgezind ofwel als verraders. Zo zijn er gemelde gevallen waarin migranten die terugkeren naar een wijk met een regeringsgezinde meerderheid zijn bestempeld als verraders. Hetzelfde gebeurt in pro-oppositiebuurten waar ze worden bestempeld als *Chavistas* of infiltranten. Dezelfde bron geeft verder aan dat, voor zover haar bekend, er geen aanwijzingen zijn voor gevallen van fysieke agressie jegens terugkeerders zodra ze zijn teruggekeerd naar hun gemeenschappen van herkomst.¹⁰⁹

Vertrouwelijke bronnen in het Nederlandse ambtsbericht geven aan dat het niet zozeer gaat om de vraag of iemand asiel heeft aangevraagd in het buitenland voor wat mogelijke problemen bij terugkomst in Venezuela betreft. Het gaat om het profiel dat iemand heeft en de mogelijke dreiging die deze persoon voor de huidige regering vormt, aldus deze bronnen. Een tweetal bronnen beweert niet terug te durven keren naar Venezuela vanwege hun profiel, maar weet te hebben van gevluchte militairen van lagere rang, die zijn teruggekeerd naar Venezuela of tussen Colombia en Venezuela heen en weer pendelen en daarbij geen problemen ondervinden. Tussen deze militairen zouden zich ook personen bevinden die asiel in Colombia hebben aangevraagd, aldus de bronnen. Volgens een andere vertrouwelijke bron zullen mensen die in de belangstelling van de Venezolaanse autoriteiten staan het niet in hun hoofd halen om terug te keren en deze bron kan daarom ook geen concrete gevallen geven.¹¹⁰

Het *Vuelta al la patria*-plan doet vermoeden dat de autoriteiten geen onderscheid maken tussen Venezolanen die zonder documenten, dus op een illegale manier, het land hebben verlaten en deze die dat op de legale manier hebben gedaan. Bronnen aangehaald in het ambtsbericht wijzen er ook op dat het niet waarschijnlijk is dat de autoriteiten ervan uitgaan dat alle personen die op een irreguliere manier het land hebben verlaten asiel hebben aangevraagd.¹¹¹

Wat betreft mogelijke problemen bij terugkeer bericht het ambtsbericht nog dat er geen informatie bekend is over arrestaties of andere problemen van asielzoekers die teruggekeerd zijn naar Venezuela. Derhalve kan deze kwestie niet nader belicht worden, aldus het Nederlandse ministerie van Buitenlandse zaken.¹¹² Ook Cedoca vond binnen de vooropgestelde termijn van deze COI Focus geen informatie in de geraadpleegde bronnen die erop wijst dat teruggekeerde asielzoekers problemen ondervinden met de Venezolaanse autoriteiten omwille van hun asielaanvraag in het buitenland.¹¹³

¹⁰⁷ Mensenrechtenactiviste in het CDH UCAB, e-mail, 15/10/2021

¹⁰⁸ Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p.112, [url](#)

¹⁰⁹ EASO, 20/08/2020, p.118, [url](#)

¹¹⁰ Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p.114, [url](#)

¹¹¹ Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p.114, [url](#)

¹¹² Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, 06/2020, p.114, [url](#)

¹¹³ Zoekopdrachten in het Spaans in september-oktober 2021, via zoekmotor Google, via de zoekmotor in Factiva, via de zoekmotor in de kranten, El Nacional, TalCual, Noticias24, Runrun.es, Efecto Cocuyo, Infobae; El Pitazo, La Patilla... + via zoekmotor in de archieven van de Venezolaanse mensenrechtenorganisaties, zoals Provea, Foro penal, Justicia Venezolana.

Ook in de rapporten van de gerenommeerde mensenrechtenorganisaties werd hierover geen informatie teruggevonden.¹¹⁴

Een analyse van de onderzoeksdienst van de IRB geeft aan dat informatie over de behandeling in Venezuela van Venezolanen die naar het buitenland zijn gereisd of asiel in het buitenland hebben aangevraagd, schaars is. Volgens de coördinator van het Observatorio de la Diáspora Venezolana, bestaat er een risico op gevangenisstraf, vervolging en/of gedwongen verdwijning na terugkeer als een persoon zich tegen de regering heeft uitgesproken, heeft deelgenomen aan protesten tegen de regering, of lid is van een bekende politieke oppositiegroep. Hij verklaarde voorts aan de onderzoekers van de IRB dat er eveneens een probleem bij terugkeer kan zijn indien de persoon zich bij zijn asielaanvraag tegen de regering uitspreekt of de regering bekritiseert.¹¹⁵

Bronnen aangehaald in het EASO-rapport over Venezuela verklaren dat leden van maatschappelijke organisaties bij terugkeer te maken kregen met verhoogde controles bij hun aankomst op de luchthaven, bedreigd werden tijdens het controleproces van de immigratiedienst, inclusief de dreiging dat hun paspoorten en andere identiteitsdocumenten zouden worden geannuleerd, en geconfronteerd werden met ondervragingen over het doel van de reis of wat ze hebben gedaan in het buitenland. Ook werden ze geconfronteerd met willekeurige checks van hun bagage en gaven ze aan te zijn gefotografeerd.¹¹⁶

Ook het rapport van USDOS over Venezuela voor het jaar 2020 maakt melding van lokale ngo-medewerkers die aangeven dat de autoriteiten hen verhinderden om naar het buitenland te reizen of die vreesden dat ze het land niet meer zullen binnenmogen indien ze toch naar het buitenland reizen.¹¹⁷ Op 11 februari 2020 keerde oppositieleider Guaidó terug naar Venezuela na een internationale werkreis. Hoewel tegen de oppositieleider een reisverbod was uitgevaardigd kon hij het land opnieuw inreizen. Zijn oom, die hem op deze reis vergezelde, werd echter wel bij aankomst op de luchthaven gearresteerd, op beschuldiging van smokkel in explosieven. In juni 2020 werd hij vrijgelaten onder huisarrest.¹¹⁸

Zoals aangehaald in hoofdstuk 1.2. krijgen terugkeerders uit Colombia tijdens de pandemie ook te maken met beschuldigingen dat ze het coronavirus zouden importeren en worden ze door de autoriteiten meermaals "bioterroristen" genoemd. Ook op de PASI-centra waar zij verplicht in quarantaine verbleven, kwam veel kritiek omwille van de slechte humanitaire omstandigheden en verschillende meldingen van intimidatie door de veiligheidsdiensten. De mensenrechtenactivist werkzaam in het CDH UCAB verwijst hier ook naar in haar e-mail van 15 oktober 2021, wanneer Cedoca vroeg wat de risico's bij terugkeer kunnen zijn:

"Again, the possibility of being monitored or watched will depend on the profile of the person, if the government of Venezuela considers him an enemy or traitor, not the country in which he is. The concept of enemy or traitor is very broad, to the point that it was used against the people who returned to Venezuela during the pandemic. The CDH UCAB published a report on the criminalization of returnees in which it is stated "The first expressions of rejection of the returnee came from the prosecutor imposed by the National Constituent Assembly, who described them as "karma", followed by the Minister of Penitentiary Affairs who called them fascists and camouflaged coup plotters.

¹¹⁴ HRW, s.d., [url](#); (AI), s.d., [url](#); Freedom House, 2021, [url](#); OAS, 09/2020, [url](#); USDOS, 03/2021, [url](#)

¹¹⁵ IRB, 23/03/2020, [url](#)

¹¹⁶ EASO, 20/08/2020, p.118, [url](#)

¹¹⁷ USDOS, 03/2021, p.32, [url](#)

¹¹⁸ USDOS, 03/2021, p.29, [url](#)

Shortly after, several officials, including Maduro, deplorably affirmed that the returnees were biological weapons sent by the Colombian government to contaminate Venezuela. "The government announced that several returnees would be prosecuted for "bioterrorism".¹¹⁹

Andere mogelijke problemen hebben te maken met de slechte humanitaire en socio-economische situatie waarin Venezuela de laatste jaren verkeert. Zo bericht UNHCR over Venezolanen die in 2017 naar Colombia vluchten omwille van de slechte economische omstandigheden in Venezuela. Omwille van de covidcrisis veranderde hun situatie in Colombia waardoor het moeilijker werd te overleven. In de hoop in Venezuela meer overlevingskansen te hebben trokken deze mensen te voet terug naar Venezuela om hier na een maand opnieuw te vertrekken. De terugkeerders halen aan dat de situatie sinds 2017 nog verder verslechterd is, onder andere door het gebrek aan benzine en elektriciteit en besloten terug te keren naar Colombia.¹²⁰

Zowel de coördinator van het Observatorio de la Diáspora Venezolana als een IOM-vertegenwoordiger verklaren in oktober 2019 aan de IRB dat terugkeerders die niet vervolgd worden door de Venezolaanse autoriteiten, wel te maken krijgen met de slechte socio-economische en humanitaire situatie waarin het land zich bevindt en dat het voor terugkeerders moeilijk is om in deze situatie opnieuw een leven uit te bouwen in het land.¹²¹

Sinds enige jaren kent Venezuela ook het fenomeen van de inbeslagname van lege huizen en commerciële gebouwen door leden van de regering en de *Colectivos*. Dit fenomeen intensifieerde vanaf 2015 wanneer steeds meer Venezolanen het land verlieten. Volgens een analyse van InSight Crime namen deze inbeslagnames nog verder toe in 2020, waarbij de autoriteiten nu publiekelijk de *Colectivos* aanmoedigden om de eigendommen van zij die het land hadden verlaten in beslag te nemen.¹²² Zo verklaarde parlamentslid en vicevoorzitter van de AN (Asamblea Nacional, parlement) Iris Varela eind november 2020 dat ze een wetsvoorstel wilde indienen om de eigendommen van de vertrekkers in beslag te nemen aangezien ze het land hadden verlaten. Ze wilde eveneens een wetsvoorstel indienen om de nationaliteit te ontnemen van zij die vanuit het buitenland opriepen dat de VS militair moet ingrijpen in Venezuela.¹²³ Cedoca vond in de geraadpleegde bronnen geen indicaties dat deze wetsvoorstellen ook daadwerkelijk werden aangenomen.¹²⁴

Volgens InSight Crime zijn de toegenomen inbeslagnames een manier van de Venezolaanse autoriteiten om de *Colectivos* te betalen en gemotiveerd te houden. Er zijn ook verschillende berichten van *Colectivos* die de eigendommen vervolgens verder verhuren.¹²⁵ Als gevolg van het toegenomen risico op inbeslagname hebben veel gevluchte Venezolanen iemand aangeduid die voor hun achtergelaten huizen zorgt. Door de economische crisis is het verkopen van de eigendom immers vaak niet mogelijk. De eigenaars duiden een familielid aan of betalen een huisbewaker (*cuidadores de casas*) om elke ochtend en avond het licht te gaan aandoen zodat het huis bewoond lijkt. De Maduro-regering kondigde aan een census te zullen organiseren om na te gaan welke huizen effectief bewoond zijn.¹²⁶

¹¹⁹ Mensenrechtenactiviste in het CDH UCAB, e-mail, 15/10/2021

¹²⁰ UNHCR, 10/12/2021, [url](#)

¹²¹ IRB, 23/03/2020, [url](#)

¹²² InSight Crime, 02/03/2021, [url](#)

¹²³ El Universal, 14/11/2020, [url](#)

¹²⁴ Laatste raadpleging en zoekacties op 16/09/2021. Zoekopdrachten in het Spaans, via zoekmotor Google, via de zoekmotor in Factiva, via de zoekmotor in de kranten, El Nacional, TalCual, Noticias24, Runrun.es, Efecto Cocuyo, Infobae; El Pitazo, La Patilla etc.

¹²⁵ InSight Crime, 02/03/2021, [url](#)

¹²⁶ Descifrado, 07/05/2021, [url](#)

Samenvatting

De Venezolaanse vluchtelingencrisis is in september 2021, na de Syrische, de tweede grootste ter wereld. Deze COI Focus gaat na hoe de Venezolaanse autoriteiten aankijken tegen deze grootschalige migratie en wat hun houding is ten aanzien van zowel vetrekkers als terugkeerders.

Uit de geraadpleegde bronnen blijkt vooreerst dat de houding van de autoriteiten ten aanzien van deze migratie ambigu is. Langs de ene kant doen ze de grote aantallen vertrekkende migranten af als verzinsels en propaganda. Langs de andere kant schilderen ze de migranten graag af als mensen die misleid werden door de kapitalistische landen en die na hun vertrek vaststellen dat ze werden bedrogen. Onder andere via haar terugkeerprogramma *Vuelta a la Patria* werpen de autoriteiten zich graag op als degenen die deze misleide migranten terugbrengen naar hun vaderland. Uit de cijfers blijkt evenwel dat dit terugkeerprogramma slechts een beperkt succes kent. Wel toont de geraadpleegde informatie aan dat sinds de coronacrisis terugkerende migranten door de autoriteiten en een deel van de bevolking als potentiële bronnen van besmetting gezien worden en dat de retoriek en behandeling van terugkeerders verhardde. Zo werden ze op verschillende momenten als bioterroristen bestempeld door de autoriteiten.

Deze COI Focus gaat eveneens na of de migranten en vluchtelingen uit Venezuela het risico lopen om te worden gemonitord door de Venezolaanse autoriteiten indien ze in het buitenland oppositieactiviteiten uitvoeren. De geraadpleegde bronnen geven duidelijk aan dat er sprake is van dergelijke monitoring in Colombia. Op verschillende tijdstippen en plaatsen gaven de Colombiaanse autoriteiten aan dat Venezolaanse spionnen werden aangetroffen. Wat betreft de monitoring in Europa is de informatie minder duidelijk. In Spanje werden wel degelijk spionagepraktijken vastgesteld die zich richten op de Venezolaanse diaspora. Maar voor België kon geen dergelijke informatie worden gevonden. Uit de informatie die contactpersonen verschaffen komt naar voren dat het niet zozeer de locatie is waar Venezolaanse migranten en vluchtelingen zich bevinden die bepalend is of de regering aan surveillance doet of niet, maar eerder het profiel van de persoon in kwestie. De geraadpleegde bronnen benadrukken daarbij dat vooral personen die een politieke bedreiging vormen voor het regime, zoals hooggeplaatste politici en journalisten, een doelwit vormen van surveillance in het buitenland.

De terugkeercijfers voor de periode 2020-2021 worden sterk beïnvloed door de beperkende maatregelen die wereldwijd werden genomen om de verspreiding van het coronavirus te voorkomen. Gesloten grenzen zowel over land als via de luchthaven maakten dat er veel minder personen konden terugkeren naar Venezuela. Omwille van de penibele socio-economische situatie waarin vele Venezolanen zich in Colombia bevonden, vond hier toch een beperkte terugkeer van zo'n 140.000 personen plaats. Deze mensen werden eerst opgevangen in zogenaamde terugkeercentra waar ze moesten worden getest op COVID-19. Verschillende mensenrechtenorganisaties klaagden de slechte omstandigheden in deze centra aan en wezen op intimidatie door de ordediensten. Uit de Verenigde Staten vond evenmin amper terugkeer plaats omwille van het feit dat er geen commercieel vliegverkeer tussen beide landen mogelijk is en er geen terugname-akkoord is. Sinds begin 2021 krijgen de Venezolanen die hier vóór maart 2021 aankwamen ook een tijdelijke verblijfsvergunning. Ook uit de (weinig) beschikbare cijfers uit Europa blijkt dat er de afgelopen periode amper terugkeer naar Venezuela plaatsvond.

Verschillende bronnen wijzen op het feit dat het profiel dat iemand heeft en de mogelijke dreiging die deze persoon voor de huidige regering vormt, maken of deze persoon problemen kan ondervinden bij terugkeer. Cedoca vond in de door haar geraadpleegde bronnen geen concrete gevallen van personen die problemen ondervonden omwille van een verblijf of een asielaanvraag in het buitenland. Ook andere bronnen wijzen erop dat de informatie hierover schaars is. Een contactpersoon wijst op een arrestatie van een gedeporteerde Venezolaan uit Chili. Andere mogelijke problemen na terugkeer

hebben te maken met de slechte humanitaire en socio-economische situatie waarin Venezuela de laatste jaren verkeert en eveneens de toegenomen mogelijkheid dat hun eigendommen tijdens hun afwezigheid in beslag worden genomen.

Bibliografie

Rechtstreekse contacten

Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), e-mail, 07/10/2019, 08/10/2020, 08/09/2021 infodesk@ibz.fgov.be

Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) België, e-mail, 08/09/2021, iombrussels@iom.int

Een mensenrechtenactiviste werkzaam in het Human Rights Center van de Andres bello Catholic University (CDH UCAB) in de stad Caracas, e-mail, 16/10/2019, 15/10/2021, identiteit en contactgegevens niet meegedeeld om de veiligheid van de bron te garanderen

Een gepensioneerd professor Universidad Católica Andrés Bello in Caracas, e-mail, 06/10/2019, 08/10/2019, videogesprek, 17/10/2019, identiteit en contactgegevens niet meegedeeld om de veiligheid van de bron te garanderen

Een vertegenwoordiger van PROVEA in Europa, e-mail, 17/10/2019, 13/10/2021, identiteit en contactgegevens niet meegedeeld om veiligheid van de bron te garanderen

Schriftelijke en audiovisuele bronnen

Asylum Information Database (AIDA), *Country Report: Spain*, 03/2021, https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2021/03/AIDA-ES_2020update.pdf [geraadpleegd op 20/10/2021]

Amnesty International (AI), landenpagina Venezuela, s.d., <https://www.amnesty.org/en/location/americas/south-america/venezuela/> [geraadpleegd op 13/10/2021]

Andrés Ramírez (@AndresRSilva_), *Al final de septiembre los solicitantes de la condición de refugiado en la @comar_sg vienen de:*, 01/10/2021, https://twitter.com/AndresRSilva_/status/1443934515546759171 [geraadpleegd op 07/10/2021]

Associated Press (AP), *Trump blocks Venezuelans' deportation in last political gift*, 20/01/2021, <https://apnews.com/article/international-news-venezuela-88ba0f2a51b35bf8195e886d4210e5c3> [geraadpleegd op 13/09/2021]

Associated Press (AP), *Uprooted Again: Venezuela Migrants Cross US Border in Doves*, 28/06/2021, in VOA; <https://www.voanews.com/usa/immigration/uprooted-again-venezuela-migrants-cross-us-border-doves> [geraadpleegd op 13/09/2021]

BBC (Buschschlüter V.), *'We gave Venezuelan migrants a licence to dream'*, 17/05/2021, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-57070813> [geraadpleegd op 17/05/2021]

BBC, *Crisis in Venezuela: what the Maduro government says about the exodus of Venezuelans*, 29/08/2018, <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-45351074> [geraadpleegd op 30/09/2021]

Brookings (Bahar D & Dooley M.), *Venezuela refugee crisis to become the largest and most underfunded in modern history*, 09/12/2019, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2019/12/09/venezuela-refugee-crisis-to-become-the-largest-and-most-underfunded-in-modern-history/> [geraadpleegd op 11/03/2020]

Brookings (Bahar D & Dooley M.), *Venezuelan refugees and their receiving communities need funding, not sympathy*, 26/02/2021, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2021/02/26/venezuelan-refugees-and-their-receiving-communities-need-funding-not-sympathy/> [geraadpleegd op 04/05/2021]

CaracasChronicles, *One Out of Five Venezuelans Has Left The Country*, 10/09/2021, <https://www.caracaschronicles.com/2021/09/10/one-out-of-five-venezuelans-has-left-the-country/> [geraadpleegd op 14/09/2021]

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), *Omzetting van de Asielprocedurerichtlijn*, 21/03/2018, <https://www.cgvs.be/nl/actueel/omzetting-asielprocedurerichtlijn-belgisch-recht> [geraadpleegd op 08/03/2019]

Constitute Project, *Venezuela (Bolivarian Republic of)'s Constitution of 1999 with Amendments through 2009*, 26/08/2021, https://www.constituteproject.org/constitution/Venezuela_2009.pdf?lang=en [geraadpleegd op 04/10/2021]

Consulate General of the Bolivarian Republic of Venezuela in Madrid, *How to request a passport extension*, s.d., <https://consuladodevenezuelaenmadrid.com/index.php/prorrogas-de-pasaporte/> [geraadpleegd op 28/09/2021]

- Consulate General of the Bolivarian Republic of Venezuela in Madrid, *Frequent questions*, s.d., <https://consuladodevenezuelaenmadrid.com/index.php/preguntas/> [geraadpleegd op 28/09/2021]
- Descifrado, *Los cuidadores de casas, el oficio que prospera en Venezuela*, 07/05/2021, <https://www.descifrado.com/2021/05/07/los-cuidadores-de-casas-el-oficio-que-prospera-en-venezuela/> [geraadpleegd op 16/09/2021]
- EFE, *La oposición crítica el plan de Maduro para el retorno de venezolanos desde Perú*, 23/09/2021, <https://es-us.noticias.yahoo.com/oposici%C3%B3n-crítica-plan-maduro-retorno-193956941.html> [geraadpleegd op 30/09/2021]
- Efecto Cocuyo, *Rafael Ramírez se salva de ser extraditado a Venezuela, informa su abogado*, 20/09/2021, <https://efectococuyo.com/politica/rafael-ramirez-se-salva-de-ser-extraditado-a-venezuela-informa-su-abogado/> [geraadpleegd op 23/09/2021]
- El American, *Biden Will Begin Deporting Venezuelans Entering U.S: Migration Expert*, 06/05/2021, <https://elamerican.com/biden-harris-deportation-of-venezuelans/> [geraadpleegd op 13/09/2021]
- El Comercio, *Maduro reconoce que hay una 'migración importante' de venezolanos*, 24/06/2021, <https://www.elcomercio.com/actualidad/mundo/migracion-venezuela-maduro-migracion.html> [geraadpleegd op 30/09/2021]
- El Nacional (Díaz L.), *Plan Vuelta a la Tragedia*, 02/08/2021, <https://www.elnacional.com/opinion/plan-vuelta-a-la-tragedia/> [geraadpleegd op 20/09/2021]
- El Pitazo, *Plan Vuelta a la Patria: ¿cómo registrarse para regresar a Venezuela?*, 05/03/2021, <https://elpitazo.net/migracion/plan-vuelta-a-la-patria-como-registrarse-para-regresar-a-venezuela/> [geraadpleegd op 20/09/2021]
- El Universal, *Iris Varela aspira confiscar bienes a los que se fueron del país*, 14/11/2020, <https://www.eluniversal.com/politica/85386/iris-varela-aspira-confiscar-bienes-a-los-que-se-fueron-del-pais> [geraadpleegd op 16/09/2021]
- Embajada de Venezuela en Bélgica, *Solicitud de emisión, renovación o prórroga de pasaporte*, s.d., <http://belgica.embajada.gob.ve/tramites-consulares/pasaporte>, [geraadpleegd op 30/09/2021]
- Embajada de Venezuela en Perú, *Plan Vuelta a la Patria Contingencia Covid-19*, s.d., <http://peru.embajada.gob.ve/tramites-consulares/plan-vuelta-a-la-patria-covid19/> [geraadpleegd op 30/09/2021]
- Eurostat, *Third-country nationals who have left the territory by type of return and citizenship*, 12/07/2021, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_FIRT_VOL_custom_1364919/default/bar?lang=en [geraadpleegd op 05/10/2021]
- Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil), *Vrijwillige terugkeer*, s.d., <https://www.vrijwilligeterugkeer.be/nl> [geraadpleegd op 08/03/2019]
- France24, *Nicolás Maduro estima la migración venezolana en 600.000 personas, mucho menos que la ONU*, 21/01/2021, <https://www.france24.com/es/am%C3%A9rica-latina/20210121-maduro-crisis-migratoria-colombia-onu-acnur> [geraadpleegd op 30/09/2021]
- Freedom House, *Venezuela, 2021*, <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2021> [geraadpleegd op 13/10/2021]
- Garda World, *Venezuela: Authorities impose flexible COVID-19-related measures through Oct. 17 /update 66*, 11/10/2021, <https://www.garda.com/crisis24/news-alerts/533326/venezuela-authorities-impose-flexible-covid-19-related-measures-through-oct-17-update-66> [geraadpleegd op 12/10/2021]
- Gobierno Bolivariana de Venezuela, *nuevo vuelo del plan vuelta a la patria proveniente de Ecuador reune mas familias en Venezuela*, s.d., <http://vicepresidencia.gob.ve/nuevo-vuelo-del-plan-vuelta-a-la-patria-proveniente-de-ecuador-reune-mas-familias-en-venezuela/> [geraadpleegd op 30/09/2021]
- Human Rights Center van de Andrés Bello Catholic University (CDH UCAB), *Defenseless: The Impact of the Absence of Consular Services on the Rights of the Venezuelan Population Abroad*, 03/2021, <https://cdh.ucab.edu.ve/wp-content/uploads/sites/11/2021/08/2021-03-30.Defenseless-report.pdf> [geraadpleegd op 18/10/2021]
- Human Rights Watch (HRW), *Chile: Rulings Uphold Rights of Deported Venezuelans*, 28/07/2021, <https://www.hrw.org/news/2021/07/28/chile-rulings-uphold-rights-deported-venezuelans> [geraadpleegd op 13/09/2021]
- Human Rights Watch (HRW), *landenpagina Venezuela*, s.d., <https://www.hrw.org/americas/venezuela> [geraadpleegd op 13/10/2021]

- Human Rights Watch (HRW), *US: Temporary Protection for Venezuelans*, 09/03/2021, <https://www.hrw.org/news/2021/03/09/us-temporary-protection-venezuelans> [geraadpleegd op 13/09/2021]
- Human Rights Watch (HRW), *Venezuela: Abusive Treatment of Returnees Poor Quarantine Conditions May Spread Covid-19*, 13/10/2020, <https://www.hrw.org/news/2020/10/13/venezuela-abusive-treatment-returnees> [geraadpleegd op 15/04/2021]
- Human Rights watcht (HRW), *The Deportation of Venezuelan Kids Should Stop*, 03/02/2021, <https://www.hrw.org/news/2021/02/03/deportation-venezuelan-kids-should-stop> [geraadpleegd op 14/10/2021]
- Immigration and refugee Board of canada (IRB), *Venezuela: Requirements and procedures to re-enter Venezuela after travelling abroad; treatment of Venezuelans who have travelled abroad, including those who have sought asylum (2017-October 2019)*, 23/03/2020, <https://irb.gc.ca/en/country-information/rir/Pages/index.aspx?doc=458069&pls=1> [geraadpleegd op 21/09/2021]
- Infobae (Barráez S.), *Falsos desertores y otros trucos: la insistencia del régimen venezolano en utilizar militares como espías en Colombia y otros países*, 13/10/2021, <https://www.infobae.com/america/venezuela/2020/06/30/falsos-desertores-y-otros-trucos-la-insistencia-del-regimen-venezolano-en-utilizar-militares-como-espias-en-colombia-y-otros-paises/> [geraadpleegd op 13/10/2021]
- InSight Crime, *Colectivos Ramp Up Property Seizures in Venezuela*, 02/03/2021, <https://insightcrime.org/news/colectivos-ramp-up-property-seizures-in-venezuela/> [geraadpleegd op 16/09/2021]
- Libertad digital, *Maduro dice que Colombia "exagera" las cifras de la inmigración para pedir recursos y "robar al mundo"*, 11/12/2019, <https://www.libertaddigital.com/internacional/latinoamerica/2019-12-11/maduro-dice-que-colombia-exagera-las-cifras-de-la-inmigracion-para-pedir-recursos-y-robar-al-mundo-1276649256/> [geraadpleegd op 30/09/2021]
- Ministerie Buitenlandse Zaken Nederland, *Algemeen Ambtsbericht Venezuela*, 06/2020, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2020/06/11/algemeen-ambtsbericht-venezuela-juni-2020> [geraadpleegd op 20/09/2021]
- Nederland Wereldwijd, *Reisadvies Venezuela | Ministerie van Buitenlandse Zaken*, 17/09/2021, <https://www.nederlandwereldwijd.nl/landen/venezuela/reizen/reisadvies#anker-coronavirus> [geraadpleegd op 23/09/2021]
- Noticias Financieras, *Mysterious death of Venezuelan spy sent by Nicolás Maduro's dictatorship to Colombia to persecute an opposition leader*, 20/09/2021, via Factiva, <https://snapshot.factiva.com/Pages/Index> [geraadpleegd op 21/09/2021]
- Noticias Financieras, *Rafael Ramirez: "Whoever is extradited to Venezuela will be killed by Maduro's government"*, 22/09/2021, via Factiva, <https://www.dowjones.com/professional/factiva/> [geraadpleegd op 23/09/2021]
- Observatorio Venezolano de Migración (OVM) (Caraballo P.), *La migración Venezolana: representación y criminalización en el contexto pandémico*, 09/08/2021, <https://www.observatoriovenezolanodemigracion.org/post/la-migracion-venezolana-representacion-y-criminalizacion-en-el-contexto-pandemico> [geraadpleegd op 14/09/2021]
- OHCHR, *Press briefing notes on Venezuelans Trinidad and Tobago*, 15/12/2020, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26609&LangID=E> [geraadpleegd op 07/10/2021]
- Organisation of American States (OAS), *Situation of venezuelans who have returned and are trying to return to their country in the context of Covid-19*, 09/2020, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/OAS_Venezuelan-Returnees_ENG.pdf [geraadpleegd op 13/10/2021]
- Organization of American States (OAS), *Venezuelan migration and refugee crisis*, 06/2021, <http://www.oas.org/fpdb/press/Crisis-Overview-ENG.pdf> [geraadpleegd op 13/10/2021]
- Organization of American States (OAS), *Venezuelan migration and refugee crisis; situation report December 2020*, 12/2020, http://www.oas.org/fpdb/press/OAS_Dic20-crisis-of-Venezuelan-migrants-and-refugees-situation-report.pdf [geraadpleegd op 13/09/2021]
- Organization of American States (OAS), *Situation of venezuelans who have returned and are trying to return to their country in the context of Covid-19*, 09/2020, http://www.oas.org/documents/eng/press/OAS_Venezuelan-Returnees_ENG.pdf [geraadpleegd op 14/09/2021]

- RCNRadio, *Venezolanos que cruzan por trochas son potenciales armas biológicas: Gobierno de Zulia*, 23/05/2021, <https://www.rcnradio.com/internacional/venezolanos-que-cruzan-por-trochas-son-potenciales-armas-biologicas-gobierno-de-zulia> [geraadpleegd op 14/09/2021]
- Regional Inter-Agency Coordination Platform, *Plan de apoyo 2021 Colombia-ETPV*, 17/06/2021, <https://www.r4v.info/es/document/gifmm-colombia-plan-de-apoyo-del-gifmm-la-implementacion-del-estatuto-temporal-de> [geraadpleegd op 01/07/2021]
- Regional Inter-Agency Coordination Platform, *Refugee and migrants respons plan*, 01/2020, <https://r4v.info/es/documents/download/72254> [geraadpleegd op 28/01/2020]
- Regional Inter-Agency Coordination Platform, *refugiados y migrantes de venezuela*, 05/09/2021, <https://www.r4v.info/es/refugiadosymigrantes> [geraadpleegd op 13/09/2021]
- Reuters, *Venezuela to reopen border with Colombia after years-long closure*, 05/10/2021, <https://www.reuters.com/world/americas/venezuela-reopen-border-with-colombia-tuesday-official-says-2021-10-04/> [geraadpleegd op 11/10/2021]
- TalCual, *Migración venezolana por México: sin escapatoria a la extorsión y la violencia*, 20/09/2021, <https://talcualdigital.com/migracion-venezolana-se-suma-a-las-caravanas-historicas-de-centro-america-mexico/> [geraadpleegd op 20/09/2021]
- TalCual, *OEA advierte que la migración venezolana puede llegar a siete millones a finales de 2021*, 29/07/2021, <https://talcualdigital.com/oea-advierte-que-la-migracion-venezolana-puede-llegar-a-siete-millones-a-finales-de-2021/> [geraadpleegd op 20/09/2021]
- The European Asylum Support Office (EASO), *Venezuela Country Focus*, 20/08/2020, p.119, <https://www.easo.europa.eu/news-events/easo-publishes-coi-report-venezuela-country-focus> [geraadpleegd op 21/09/2021]
- The Wall Street Journal (Hackman M.), *Growing Share of Migrants From Outside Mexico, Central America Poses Challenge for Biden*, 16/08/2021, <https://www.wsj.com/articles/growing-share-of-migrants-from-outside-mexico-central-america-poses-challenge-for-biden-11629122385> [geraadpleegd op 13/09/2021]
- Today in 24, *President Iván Duque pronounces on alleged Venezuelan spies in Colombian territory*, 16/09/2021, <https://today.in-24.com/News/374606.html> [geraadpleegd op 21/09/2021]
- U.S. Citizenship and Immigration Services (USCIS), *Designation of Venezuela for Temporary Protected Status and Implementation of Employment Authorization for Venezuelans Covered by Deferred Enforced Departure*, 03/09/2021, <https://www.federalregister.gov/documents/2021/03/09/2021-04951/designation-of-venezuela-for-temporary-protected-status-and-implementation-of-employment> [geraadpleegd op 13/09/2021]
- United Nations (UN), *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16/12/1966, https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=ind&mtdsq_no=iv-4&chapter=4&clang=en [geraadpleegd op 04/10/2021]
- UNHCR, *When Rosalba* decided to flee her native Venezuela, she never imagined she would end up facing so many hardships abroad that returning home would eventually come to seem like her only viable option.*, 10/12/2021, <https://www.unhcr.org/news/stories/2020/12/5fd14a064/forced-home-pandemic-venezuelan-grandmother-sees-choice-flee-once.html> [geraadpleegd op 13/09/2021]
- United States Department of State (USDOS), *Venezuela 2020 Human Rights report*, 03/2021, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/03/VENEZUELA-2020-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf> [geraadpleegd op 13/10/2021]
- United States Senate Committee on Foreign Relations, *Menendez reveals trump administration's stealth deportations to venezuela via third countries*, 16/10/2020, <https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/menendez-reveals-trump-administrations-stealth-deportations-to-venezuela-via-third-countries> [geraadpleegd op 04/10/2021]
- US Embassy, *Covid-19 information*, 23/09/2021, <https://ve.usembassy.gov/covid-19-information/> [geraadpleegd op 23/09/2021]
- Vanguardia, *Maduro señala a Venezolanos retornados como culpables del repunte de COVID-19*, 14/07/2020, <https://www.vanguardia.com/mundo/maduro-senala-a-venezolanos-retornados-como-culpables-del-repunte-de-covid-19-DK2628036> [geraadpleegd op 14/09/2021]
- Venezuela Analysis, *Venezuelan Victims of Xenophobic Attacks Return from Chile*, 06/10/2021, <https://venezuelanalysis.com/news/15342> [geraadpleegd op 11/10/2021]
- Venezuela analysis, *Venezuela's Migration Conundrum: Rethinking Repatriation*, 03/08/2021, <https://venezuelanalysis.com/analysis/15277> [geraadpleegd op 20/09/2021]